

Jag skall här försöka beskriva en resa ifrån Ödeshög till Smålandsgränsen utefter den gamla s.k. Morlidsvägen. Det blir en skildring av de människor, som där bodde och levde, som jag minns dem från min barndom omkring 1920.

Jag börjar med Blondells hus där fabrikör Sven Blondell startade en cykelverkstad. I samma fastighet inrymdes Nilssons järnaffär. Utanför affären var det uppställt diverse hästdrivna jordbruksredskap såsom: såmaskiner, plogar, harvar m.m. Nästa hus på vänster sida var Bergs manufakturaffär. Innehavare var fru Berg och dottern Tyra. På högra sidan av vägen fanns Elin Anderssons hus. Där hade man mjölkförsäljning. Längre fram låg Wiktors matservering. Där bredvid låg ett mindre hus, "snus-Brittis".

Vad hon sålde framgår av hennes namn Hon var erkänd av ortens snusätare för den utomordentliga aromen i snuset. Denna fabricerade hon själv och den bevarade snusets rätta fuktighet. På samma sida av vägen bodde familjen Strand. Slaktare Pettersson hade flera hus som bl.a. inrymde "hållstallar" för Löfs kunder. Strax intill låg Metodistförsamlingens lokaler. Där bodde på andra våningen en fotograf som hette Winberg.

Nu flyttar vi över till andra sidan av vägen. Där har vi först bagare Pettersson (långskorpan). Vi kan kalla honom en av Ödeshögs ståndspersoner.

Han bakade nämligen bröd som han sedan sålde på torget. Tidigare hade han varit regementsbagare på Malmslätt. Ernst Karlssons Möbelfabrik med bostadshus låg där intill på samma sida. Där bredvid låg Oskar Ceders snickerifabrik där det tillverkades kälkar, arbetsvagnar och likkistor m.m. Här fanns också smeden Johanssons smedja och bostad.

I smedjan fick bönderna sina hästar skodda och sina jordbruksredskap reparerade. På motsatta sidan fanns en gammal ladugård, som senare blev spannmålmagasin. Så kommer vi till kyrkvaktmästare Kalle Bloms stuga, mitt emot låg Oskar Ceders fastighet, samt Granlunds hus. Fru Granlund var sömmerska och utbildad även syelever. Därefter kommer vi till den berömda Mahogany-hyddan. Där bodde Sahlqwist, som var plåtslagare. En tid var han chef för brandkåren. Vi får heller inte glömma Rydés hus på motsatta sidan. Han var dödgravare i många år. Gunnar Strids hus låg på vänster sida och Hektors hus alldeles i svängen intill Hembygdsgården. Det är numera rivet- sedan kommer "Lungnet" och skattegårdens arrendatorbostad och själva Skattegården. Där bodde Petter Svensson. Han företog en gång en resa bl.a. till Egypten, där han bl.a. utövade kamelritt. Sedan kommer vi till "Paradiset". Vilka som bodde där på 20-talet minns jag inte. Ytterligare ett mindre hus låg på höger sida. Jag vill minnas att det beboddes av ett par äldre damer. En statarbyggnad tillhörande Ödeshögs Södergård låg också till höger om vägen. På vänster sida låg ett mycket gammalt hus. Det var ruggigt och nedslitet att se på. Där bodde Kalle Karlsson med sin hustru och en stor barnskara. Det är en gåta hur Kalle och hans hustru kunde föda fram en så stor familj utan vare sig barnbidrag eller bostadsbidrag. Vi kommer nu till Askedalen. Jag minns en äldre man där, som hade så fin trädgård. Han var snickare och tillverkade enklare möbler. Längre fram bodde änkan Filip. På samma sida låg Aronssons hus. Fru Anna tvättade kläder åt en stor del av samhälls-societeten i Ödeshög. På långa klädsträck i trädgården torkades nytvättade kläder. Därefter fanns ett statarhus tillhörande Ödeshögs Södergård. Simon Modig bebodde denna stuga. Ett av de andra husen på vänstra sidan av vägen var Sandbergs. Fru Sandberg arbetade som kaffekokerska på Ruth Carlströms kafé. "Klippans" ägare var "Kalle med kroken". Han var målare och hade mistat sin ena hand. Hans hus byggdes 1920. Alldeles bredvid låg Oskar Odes hus. Ode hade ovanligt långa hängande mustascher. Han tjänstgjorde en tid som orgeltrampare i Ödeshögs kyrka. Därefter låg sadelmakare Hultbergs. Åtskilliga är de selar, linor och tornistrar, som bönderna där fick lagade. Även nytillverkning förekom. "Smörmossen" fanns på höger sida. Axel, som bodde där, var skomakare och biodlare. Han gick alltid med raska steg. Smörmossen är säkerligen ett av de äldsta husen vi ha i Ödeshögs socken. Nu börjar själva tätorten ta slut och vi kommer in på "gatan". Där har vi först huset där Hjalmar Strid bodde med sin familj. Hjalmar arbetade vid Bäckfabriken. Nedanför bodde Farman Bengtsson, som var murare. Han byggde sitt hus omkring 1918. Vilka som bodde i det lilla huset – "Svängen" kallat – minns jag inte, men i huset därefter bodde Edvard Jansson. Han var mycket skicklig snickare specialist på att göra klaffbyråar. Han var också mycket duktig som snidare. Nu går vi förbi Sanders gård, en mindre jordbruksfastighet och kommer till "det lilla huset på berget". Där bodde "Tvätt-Anna". Hennes granne Adolf Algren arbetade som vägarbetare. Huset högt på berget till vänster om vägen beboddes av Oskar Ur. Han var ringare och orgeltrampare i Ödeshögs kyrka. Eftersom orgeltramporna gick tungt och Ur var liten och lätt, hände det ibland när Augustinsson brakade på hela klaviaturen, att Ur fick stoppa rockfickorna med tegelsten, som han hade till hans. I andra huset på samma sida av vägen bodde skomakaren Klas Rask. Till höger om vägen träffar vi på Anders Malm med hustru Lisa.

Anders var virtuos på dragspel. Åtskilliga gånger har Anders livat upp bygdens ungdom och andra med en "bit" på sitt tvåradiga durspel. Hans favoritstycke var den egna kompositionen "Annersa polka". Klings hus låg också på högra sidan. Kalle arbetade som sågverksarbetare en lång tid vid Bäckafabriken. Vi är nu framme vid en liten låg stuga. Här bodde Johan Hall. Han hade inga stora anspråk på livet. Inte heller hade han haft besök, så långt jag kan förstå, av någon hälsovårdsnämnd; Höns, kaniner och flera katter vistades inne i boningshuset vintertid, Axel Strid med hustru Eda bodde näst intill. Även Axel arbetade vid Bäckafabriken. Samtidigt drev Edna ett rökeri. Många är de korvar och skinkor och annat som forslats in och ut i det lilla rökeriet. Ytterligare ett högt beläget hus ser vi till höger om vägen. Där bodde Alfred Malm. Innan vi kommer fram till vägen, som går till Sestorp, fanns ett torp, som beboddes av Klas Rask. En söndagskväll brann detta hus ned. Jag åkte med min far till torget, så jag minns en rykande askhög och en kal murstock. Året var 1919. Nästa ställe till vänster om vägen var "Gläntan". Där bodde Gustaf Sönte. Det var en liten gubbe med långt, vitt skägg. Han levde ett stillsamt liv. Hans levebröd var enkelt; Avkastningen från en ko och några höns var hela inkomsten. Längre fram bodde Oskar Stark med fru. Han upplät ofta sitt hus för stugmöten, som var mycket uppskattade och hölls om kvällarna. Innan vi kommer fram till "Åeryds Li" låg ett ställe, för länge sedan nedrivet, på höger sida av vägen. Där bodde en man som hette Kalle Welan. Han var stenarbetare. Det berättades att Kalle var mycket sömning på morgnarna, vilket medförde att hans äkta hälft hade ett olidligt besvär med att få honom ur sängen. En natt fick hon en snilleblix om hur hon skulle beté sig för att effektivt Kalle. Hon hämtade en slana i skogen och stack den via sängkanten under Kalle. Eftersom Fia inte tillhörde sitt köns lättviktare precis och klämde till med hela sin tyngd på slanan fick den till effekt att Kalle kom ur sängen fortare än kvickt. Nu är vi framme vid den fruktade "Åeryds Li". Där är det många vägförare, särskilt cyklister, som gjort vådliga kullebyttor. Dåtidens fordom saknade ju nästan allt vad bromsar hette och Åeryds li var känd för den slirsand, som fanns i backens slutända. Den vållade åtskilliga vurpor. Uppkomna till Åeryd ser vi först Karl Johanssons gård och där bredvid Valfrid Karlssons. Den äldsta av innevånarna, som jag minns, var Valfrids far: Kalle i Åeryd. Han var förlänad en ovanligt god hälsa. Som den arbetes man han var, högg han ved ända till par dagar före sin död, då 93 år gammal. På motsatta sidan av vägen bodde urmakare Pettersson. Han gick omkring på torget och samlade in klockor för reparation. Dessa fäste han på västen innanför rocken. Han var en mycket skicklig yrkesman. Efter Petterssons död övertogs en del av urmakeriet av en inflyttad person vid namn Andersson, eller mera känd som "lödarn". Denne var också cykelreparatör m.m. Av innevånarna i Åeryds by ägnade sig många åt olika hantverk. Jag har redan nämnt urmakare Pettersson. Valfrid Karlsson var förutom lantbrukare även byggmästare. Det är åtskilliga ladugårdar och boningshus i bygden som kommit upp under hans ledning. Men det fanns fler vid Åeryd. En liten industri växte upp vid vattenfallet, detta vatten kom från Visjön, och här byggde en företagsam man, som hette Krus, både kvarn och såg samt en möbelfabrik. Fabriken drev han tillsammans med sönerna: Gustaf, Kalle, Halvar och Robert Krus.

Än i dag kan man få se möbler som tillverkats i Åeryds snickerifabrik. På senare tid flyttades denna fabrik till samhället och kallades Ödeshögs Möbelkompani. Vi far över ån och kommer fram till Grimshult. Där bodde gamla mor Fina, som bakade tårter av olika slag, smak och dimensioner. Den mest förekommande kallade hon för vardagstårta. Ägaren till gården hette C. A. Lundberg. Sedan kommer vi fram till en brant backe, som kallades "Dungsliden". Där vid backens vänstra sida fanns en stuga, vars ägare hette Emil Säv. Han åkte runt i trakten och sålde sill. Tyvärr fick Emil en konkurrent. Det resulterade i väldiga strider och intriger. Efter många långa turer i denna konflikt sa Emil: Jag var ju i alla fall först med försäljningen. Det var ju jag som uppfann den färska sillen!". Vi passerar Asavallen och kommer fram till Jusseryd, till den gård som jag och min hustru Elna nu äger. Dess förste ägare hette Karl Otto Johansson. Gården övertog sedan hans son, min svärfar Farman Karlsson och hans fru Ester. Dom hade tidigare vistats i Amerika. I gården intill bodde skraddaren Oskar Wigh. Där syddes det kläder åt traktens folk. Oskar utförde även lego-tillverkning åt Vadstena hospital. I byns tredje gård bodde en fröken Hilda Bäck. Hon var syster till fabrikör A. L. Bäck, som ägde Ödeshögs Snickerifabrik. Sista stället i Jusseryds-byn hette Nordhem. Där bodde Lisa Norr tillsammans med sin faster. Lisa levde fram sitt liv utan att ha något avlönat arbete. Hennes inkomst bestod i vad några höns kunde ge samt en ringa summa från kommunen. Med en sådan inkomst blev det inga stora svängar. Nästa gård hette Sanden. Här bodde Kalle och Charlotta. På samma sida av vägen vid en liten backe ligger soldattorpet för Gumby rote. Johan Fritz – Hadd hette knekten. Jag minns knekttavlan på torpstugans gavel utåt vägen. "Livgrenadjär Johan Fritz – Hadd tilldelad roteknekt för Gumby rote med tillhörande gårdar, lydande under Vadstena kompani", stod det på tavlan. Ett av bygdens största original genom tiderna var väl Karl Andersson, som bodde vid vägkanten i Gumby. Ingen människa av kvinna född har väl varit så belåten med tillvaron som Kalle. Annars borde han ha haft stor orsak, mänskligt att döma, att klaga även han. Sjukdom och umbäranden samt svag ekonomi följde honom livet igenom. Vid bouppteckningen fanns intet att notera av kvarlåtenskap, men han var heller ingen något skyldig. Livet gick jämt ihop s, a, s. Det kan man väl kalla att vara levnadskonstnär. Albertina Karlssons gård låg till vänster om vägen. Hon hade varit i Amerika fyra gånger, innan hon blev boende i Gumby. I den sista gården i Gumby bodde f.d. knekten Johan Ross. Innan vi fortsätter måste vi göra en liten avstickare från vägen, till en gård som heter Hålan. Här bodde Androv och Amanda Carlsson. De bodde i många år varit i Amerika men kom så småningom att köpa gården Hålan. Det märkliga var, att de hade med sig hela sitt bohag från Amerika: Husgeråd, möbler, linne, sängkläder, verktyg ja t.o.m. järnspisen, som stod på fyra ben, var medtagen från staterna. På framsidan av spisen stod det ingraverat med blanka bokstäver: "Präriens drottning". Innan vi kommer fram till byn Bultsbol stannar vi till vid Kleisa-kullen. Här utspelades i slutet av 1800-talet en tragisk händelse. I kullen fanns ett hus, backstuga, till hälften nergrävt i själva kullen. Den andra hälften var utanför. Kleist, som bodde där med sin familj, tog en natt och stängde in hela familjen och tände eld på stugan med påföljd att alla innebrändes. Som liten grabb minns jag resterna av själva ingången. Idag syns inget av stugan längre, knappast ens var den har legat. Bultsbol by består av två gårdar: Oskar Franssons gård längst in och närmast vägen Albin Johanssons. I denna mangårdsbyggnad inrymdes även en handelsbod. Där såldes allt: fotogen,

sill i tunna, kaffe, socker, snus och karameller. Handelsboden drevs av Viktor Holtensson i Ödeshög som filial. I samma by ligger missionshuset, som nu är över 100 år gammal. Såväl gammal som ung gick dit för att lyssna till predikan och sång. Det var s.a.s. samlingsplatsen för bygdens folk. Mitt emot ligger "Täppan" där skomakare J. Olausson bodde.

Han var en av våra mest färgstarka figurer. Olausson tillverkade stövlar och skor och sysselsatte 3-4 man. Han var inte allenast skomakare, utan i många år vaktmästare i missionshuset samtidigt som han utövade tandutdragning på folk som råkat ut för tandvärk. Jag har själv åsett denna fruktansvärda tortyr och dessa kval som folk fick utstå i Olaussons "tandläkarstol". Som ett minne från detta sitt lidande fick de tanden med sig hem. Vi närmar oss Hartzbol.

Första gården ägdes av Oskar och Lovisa Danielsson. Oskar hade en synnerligen stor förmåga att städsla vackra pigor. Vanligen importerades dessa från Småland. Detta föranledde traktens hemmasöner och drängar att på lördagskvällarna försöka få en titt på den sköna. Eftersom denna invasion kom att störa den goda nattsönnen för Oskar och Lovisa måste olika metoder tillgripas för att dämpa dessa friares långtande och trånande in till de fagra. Upprepade varningar och hotelser tycktes inte hjälpa mot de kärlekskranka kavaljererna. De "prövade" makarna beslöt en natt att genom fönstret tömma det rika innehållet i den under sängen förvarade "familjeklenoden". Krutladdningen i denna fick en förödande inverkan på friarna, som tillfogades en reträtt som historien knappast har sett maken till.

"Smen i Hartzbol" –han hette Gustaf svensson – och hans hustru Fia bodde på nästa ställe. Säg och smedja låg på höger sida av vägen liksom boningshuset.

I smedjan skoddes hästar och där lagades också alla sorters redskap: plogar, harvar, vagnar m.m. Gustaf Svenssons specialitet var att lägga nytt skär på yxor, metoden kallades att "välla". Denna metod använde han med stor framgång för att få stålet fast på den gamla yxan, som ofta inte hade stort mer än hålet kvar. Min far anlita ofta smen i Hartzbol för detta ändamål. Oskar och Emma Petterssons gård ligger till höger.

Där fanns en av bygdens allra äldsta mangårdsbyggnader.

Den var uppförd omkring 1740. Tyvärr är den nu riven, den var i mycket dåligt skick. Emma Pettersson var förlänad ett gott "kom-ihåg". Hon berättade gärna historier från gången tid, bl.a. om hur rysliga farsoter härjade.

1871 t.ex. "gick det stora hunnafeset". Den lilla stugan till vänster om vägen kallades "har-dansen". I denna bodde "Kalle målare", en på sin tid mycket anlita yrkesman. Hans skicklighet att utföra ådring av möbler var en sevärd konst. Det är intressant att ta del av hans dagböcker, som bl.a. innehåller anteckningar om den långa arbetsdagen. Den varade från 6 på morgonen till 7 på kvällen. Ofta var det ju också kanske miltals att gå till arbetsplatsen. Den blygsamma betalningen är ej heller att förglömma -50 – 75 öre om dagen. I nästa lilla gård bodde C.G. Wiss med dottern Eda.

Hos Wiss hämtades nästan allt grus, som används till olika ändamål t.ex. väggrus till böndernas vägstycken. Härnäst kommer vi till Kulhult där Farman och Frida levde.

Farman var svenskamerikan. Sedan blir det ett långt steg till Tellekullen.

Den första gården – på höger sida – innehades av Amanda Göte.

Lite längre fram bodde "Svarvarn". Han tillverkade spinnrockar, som försåldes på marknader och dyligt. Han lärde sig åka cykel vid 80 års ålder.

Den större gården i Tellekullen ägdes av Wiktor Andersson, som vid sidan av sitt lantbruk också drev sågverksrörelse. Där fick flera av bygdens folk arbete.

Wiktor var en mycket anlitad kommunalman. Åtskilliga är de stämmor han deltagit i utan något som helst arvode. För den långa resvägen, som företogs med häst och vagn, utgick heller inte något resebidrag. Vid avtagsvägen till Fogeryd låg en liten stuga, i vilken en familj Lindström bodde. Så kommer vi upp till Wiktor Anderssons såg, som drevs med ångmaskin. På en gammal träram sågades allt virket.

Allt annat arbete utfördes för hand. Alldeles bredvid sågen låg sågare Karlssons villa. Tellekullens skola på högra sidan av vägen byggdes 1920.

Lärarinnan hette Lisa Landström. På samma sida bodde Gustaf Ärlig.

Han arbetade vid sågen som timmersorterare. Han var även väderspåman.

När man frågade honom var han fick sina väderleksprognoser ifrån, svarade han:

”Då har ja hört i radiot”. Så anländer vi upp till Mon. Till vänster om vägen var en stuga som beboddes av Hjalmar och hans hustru Hanna. Hjalmar var maskinist vid sågen. Ett stycke längre fram och vi är framme i Haddåsen.

I det första stället vi träffar på bodde David Kylén med fru. Dessa båda makar hade tidigare vistats i Amerika men flyttade sedan hem till Sverige och bosatte sig i Haddåsen, där han uppförde en mindre snickeriverkstad. Han tillverkade enklare möbler som kökssoffor, stolar och bord o dyligt. David Kylén var den förste, jag minns, som ägde en motorcykel. Det var en stor Harley Davidsson med sidovagn.

Denna motorcykel beundrades av oss småpojkar med stor respekt.

Kylén var iklädd gul motoroverall, läderskärp, skinnhuva och bruna långskaftade motorkängor. I sidovagnen satt hans hustru.

Ja, det var någonting som kom gamla gubbar och gummor och kreatur att darra i knäveckan, när detta vidunder kom farande. Vi ser ett par gårdar till höger innan vi viker av åt vänster. På dessa gårdar bodde Ekström och Karl Karlsson. Den senare drev även lanthandel. Haddåsens missionshus ligger också i denna by. Oskar Götes gård och ett fideikommiss lydande under Pehr Brahes gods på Visingsö. Arrendatorn hette Karl Johansson. Vem som bodde i det sista stället i Haddåsen på höger sida av vägen, kommer jag inte längre ihåg namnet på. Vi närmar oss slutmålet för vår färd och är framme i Morliden, men först låg det en gård till vänster.

Dess tidigare ägare känner jag inte till. Så den sista gården med den stora fina mangårdsbyggnaden, som ägdes av Lindén och hans hustru Therese.

En resa är gjord från Ödeshög till Morliden på den gamla vägen, en av Sveriges äldsta.

Från början var den bara en ridstig, men förbindelseväg mellan Stockholm och Helsingborg via bl.a. Hullaryd. På denna ridstig har konungar och kurirer färdats fram.

T. ex. Karl XII, Axel Oxenstierna och många, många andra från historien kända personer.

Alla de människor jag har beskrivit har här åkt eller gått fram och tillbaka kanske tusentals gånger. En gång blev dock den sista för dessa arbetsamma och rejäla människor, som med en liten dagpenning födde fram sina familjer.

Inga barnbidrag, bostadsbidrag eller sjukpenningar fanns att få på den tiden.

Avståndet till svält var kort, men det fanns ändå en förnöjsamhet hos dessa människor, som vi senare tiders barn saknar. Så gott som alla har nu samlats där nere på Ödeshögs kyrkogård. Den sista färden ledde dit. Jag läser deras namn på gravstenarna och minns dem så väl, som om de levde idag.

Jusseryd vintern 1986
Olof Andersson